

onbekend overigens, en in elk geval onwezenlijk gere-deneer). Volgens den bijbel echter, aldus Ridderbos, is evenwel God ook ongeloofigen cultuurmandataris-zen met Zijn lankmoedigheid altijd nog een eeuwigheid vooruit (een eeuwigheid, staat er). En dan komt het: Met een slagwoord wil de spreker tenmin-ste één zijde van de zaak kort en duidelijk belichten: de God van Schilders theologie is hier neutraal, de God van den Bij-bel is altijd royaal. ALTIJD. Niet maar „hier“.

Toen ik dat las, dacht ik: nu ja.

Maar later stuurde iemand me een exemplaar van een kerkbode, waarin dr E. D. Kraan juist aan dit zinnetje zijn aandacht had gegeven. Het leek hem wel zoo ongeveer de roos te treffen. Het zat in een ander „Godsbegrip“. Tusschen Kraan-cum-suis en Schilder-cum-suis lag een ander Godsbegrip. Hoe fijn, dat deze „veles“, maar Kraan wou hem meteen maar anders noemen, dat ontdekt had. Veel werd erdoor verklaard. Het was een doorstooten tot één van de diepste ach-tergronden van het kerkelijk conflict (van namenspreken verwacht dr K. dus niets!).

Toen ik dat las, van een man-op-leeftijd, voor wien ik altijd een plekje in mijn hart gehad heb, dien ik hier niet beoordeel, maar van wien ik een ongeloofe-lijke zwakheid en groepsverblindheid als laatste ver-klaring aanvaard voor het plaatsen van zijn forse handteekening onder de domme vonnissen van 1914, toen dacht ik, juist aan die vonnissen indachtig, niet: nu ja. Die „veles“ is er een, en die bedachte moderamenman is weer een ander. Als zóó iemand, die tot achter de ooren blozen móest om de nog na vijf jaar zooveel honderd bezwaarschriften om een zaak, waarvoor in zijn kerk gejuicht worden móest, niet blozen kan, en nog zich wijs maakt dat het van den Heere was, hoe komt dat dan? Het komt ervan, dat hij nog nooit is blijven staan bij de werkelijke gronden van zijn vonnissen. Zijn handteekening staat op de grenslijn van het toespitsen, op die bepaalde gronden, EN: het onmiddellijk daar-na overgaan tot iets anders. Dat an-dere is vandaag Schilders andere verbondsleer, morgen Schilders andere sacramentsleer, overmorgen Schilders andere kerkleer; drie grappen, die „ze“ pas later ontdekt hebben, en waarmee „ze“ de aan-dacht van die fijne punten, waarop hij „ja“ of „neen“ moest spreken, kunnen afleiden.

Maar nu komt er een vierde bij: Schilders andere Godsbegrip.

En met dergelijke vondsten-achteraf sust men dan zichzelf, en het geweten van de schare, en begrijpt niet, dat men zichzelf op 't ergst veroordeelt: het zat toch op die punten vast, waarop men ja en neen moet zeg-gen?

We laten daarom dr S. J. Ridderbos nu maar ver-der loopen; maar we vragen dr E. D. Kraan: kom, maak nu eens ernst van de zaak. Toon nu eens aan, dat er verband bestaat tus-schen het andere Godsbegrip en die handteekening-van-u-onder de schorsingsbullen van Greijdanus, dien candidaat, enzovoort. Greijdanus heeft tegen de al-gemeene-genade-formule van uw synode tenminste nog bezwaar ingebracht; had dié soms ook al een ander Godsbegrip? Stuur uw „veles“ er eens op af, om dát te ontdekken? Of, dacht u soms dat Greijdanus maar een kind was, en aan het handje van Schilder liep? En daarom maar meteen in de gauwigheid geschorst moest worden, vanwege het niet beloven niets te leeren, wat met uw formule-tjes niet heeltemaal in overeenstemming was? Kom, laat dat andere Godsbegrip eens uit zijn commentaren zien, en dan uit zijn bezwaarschrift. Blijk nu een korel, dr E. D. Kraan, en toon eens aan, dat het andere Godsbegrip van Greijdanus en van Schilder rechtvaar-digt uw handteekening onder die dwaze bullen. Of neen, dát hoeft niet eens: dat de sa-men-hang er is, laat dát eens zien. Had Helenius de Cock óók al een ander Godsbegrip? Die was óók tegen, waar „cand. Schilder“ tegen was.

Maar voor het geval, dat ge dezen oproep, om het losse werk van uwen „veles“ af te maken in een seri-euzen strijd, niet zult honoreeren met een open front-aanval, wil ik U volgende keer nog wat zeggen, en uw volk, en het onze.

De taai leugen

Zoals onze lezers wel begrepen zullen hebben, was het mijn bedoeling onder den algemeenen titel: Van crisis tot crisis..... een aantal beschou-wingen te geven over wat er in de gereformeerde wereld van onze dagen te koop is. Ik was daartoe be-gonnen met het teekenen van enkele stroomingen, of, anders gezegd: nuances, van het gereformeerde volk. Eerst vertelde ik een en ander over het gees-telijk nakroost van de afgescheidenen en daarna gaf ik een paar opmerkingen over Kuyper en de Kuyper-ianen. Het was nu mijn bedoeling nog enkele kleur-schakeringen van het gereformeerde leven te be-keken. Om daarna de situatie van vandaag te bezien. Natuurlijk zou dan ook de nieuwe situatie, waar-in de Haagsche synode ons bracht, onze aandacht vragen. Beteekent zij niet een belangrijk moment op

Jaren lang had zij er moeite mee gehad en zoo dik-wijls ze aan den HEERE gedacht op haar wegen — en dat deed zij doorgaans — was het als een schaduw ko-men opzetten: wat men haar geleerd had van de eeu-wige verkiezing Gods.

Dat zat zóó.

Ze was in de waarheid niet opgevoed.

In het ouderlijk huis trok de band aan de (gróóte) kerk alleen zoo omstreeds den tijd, dat moeder de voor-bereidingen voor het kraambd maakte en vader, als de kraam uit was, op een Vrijdagavond naar de doop-zitting trok. Hoewel vader en moeder op de doopvra-gen antwoordden, opdat het openbaar mocht worden, dat zij den doop voor hun kinderen niet zochten „uit gewoonte of bijgeloovigheid“, was het toch de macht der gewoonte alleen, die moeder naar het doopvont trok en dreef vader bovendien een vage angst, dat je den gang naar het doophuis niet zonder al te groote risico's verzuimen kon.

Dominee wist dat ook wel.

Hij stond bij het volk, dat des Zondags de ruimte der kerk placht te vullen, bekend als een trouwe wachter op Sions muren, vanwege zijn „onderscheidenlijk“ pree-ken. Maar van onderscheidenlijk doopen wist hij zoo niet. En daarom hoorde hij het ja-woord van vader en moeder, gelijk het ja van alle doopvaders en doopmoeders aan alsof het waarlijk ja was. Overigens kwam hij alleen bij begrafenissen over den vloer. Hij leerde deze schapen van de kudde alleen kennen bij hun in-trede in het leven en bij hun afscheid uit deze tegen-woordige wereld: gelijk ze hem (afgedacht van de doop-diensten) de eere aandeden van een kerkgang bij zijn intrede en zijn afscheid in de (gróóte) kerk.

Aldus betaalden ze elkander met gelijke, d.w.z. val-sche munt.

Maar het meisje, dat thuis in de voorzeide leer niet onderwezen werd, kwam, toen ze een jaar of veertien was in huis bij menschen, die van de kleine kerk wa-ren. En de HEERE, die dat door den verborgen teugel van Zijn voorzienigheid beschikte, gedacht daarin aan Zijn verbond. Het meisje leerde bij die vreemden wat ze thuis nooit had gekend: den HEERE vrezen.

Edoeh — de wijsheid hield bij deze menschen de vroomheid des harten niet altoos bij. Ze waren met heel hun hart vóór de waarheid, maar er niet altijd áchter. Dies voedden ze het meisje, dat alleen nog maar melk verdragen kon, wat al te spoedig met vaste spijs. Van harte de leer van Dordrecht toegedaan, heb-ben zij de vermaning van de Synode nationaal niet al-toos betracht: „zich in het verhandelen van deze leer Godvruchtig en Godsdienstig te gedragen; en haar.....

den weg der „gereformeerde gezindheid“ (zoo zegt men dat), welke van crisis tot crisis steeds voortgaat?

Het leek mij evenwel goed toe, nu de Haagsche synode — tenminste voorloopig — haar deuren sloot, eerst aan wat die synode presteerde, een paar be-schouwingen te wijden. Die synode heeft immers óók ons een aantal uitspraken enz. voorgehouden, waar we, staande en levende in Christus' kerk, mee bezig moeten zijn. En het is het beste dit nu maar dadelijk te doen. Wat we nog meer op ons hart hebben volgt dan later. Natuurlijk houden we ons met de Haagsche daden en woorden alleen in zooverre bezig, als dat binnen het kader van deze artikelen noodig is.

Voorts, goede lezer, is het de bedoeling niet ver-veld te worden! In verband met deze bedoeling wordt van nu af de algemeene titel „Van crisis tot crisis.....“ weggelaten. Vervolgartikelen worden gauw vervelend en vermoedend!

We zullen daarom probeeren van ieder volgend ar-tikel een afgerond geheel te maken!

En zoo steken we dan van wal.

Allereerst wil ik, lezer, uw aandacht vragen voor de reeks van uitspraken, welke door een synodale commissie, onder speciale leiding van Prof. Dr K. Dijk, zijn uitgedrukt en via een vele geesten active-rend debat, ten slotte synodale besluiten zijn gewor-den. Zoals U weet, is onder Prof. Dijk's leiding de lawine bezwaarschriften over de „te enge binding“ be-sproken. Wat daaromtrent onder zijn directie uit den synodalen molen kwam glijden, diende om deze „be-zwaarden“ van antwoord te dienen.

Nu wil ik eerlijk opbiechten, dat ik een beetje schrok, toen ik las, dat Prof. Dijk juist deze materie zou be-handelen. Wanneer het n.l. gaat over een „te enge binding“ moet men zich bezig houden — een kind snapt dat — met wat in het verleden is geschied. En juist ten opzichte van de beschouwing van het ver-leiden voelt men zich bij Prof. Dijk hoe langer hoe minder veilig. Hoe dat nu precies komt — of hij de dingen niet voldoende bestudeert, of zijn bril al te gekleurd is, of zijn geheugen hem begeeft — ik weet dat niet, maar feit is, dat hij in het teekenen van het verleden den bal telkens mislaat.

Ik noem b.v. zijn woord vooraf in het boek van Dr Smilde. Prof. Dijk zei daarin, dat Smilde's boek zoo buitengewoon goed was. En hij kón daarover oorde-len, omdat hij, toen hij het manuscript van Dr Smilde las, juist zelf bezig was „met een onderzoek naar de confessionele decisies van de Synoden vóór 1905“

tot vertroosting der verslagen gemoederen te rich-ten.....”. En zoo geviel het, dat de vaste spijs, ontijdig toegediend, als een onverteerbaar brok in het leven van het meisje hangen bleef. En nóch de redenen der ouder-lingen op het huisbezoek, nóch die van anderen ver-mochten wat tot troost van haar verslagen hart ge-sproken en geschreven was, haar tot een bron van vreugd te doen gedijen.

Totdat de HEERE zelf haar dezen last afnam.

Ze was al oud.

En werd ziek.

En wanneer ze op haar legerstee in stille, slapeloze nachten aan den HEERE gedacht, hebben, als de gedachten in haar vermenigvuldigd werden, Gods ver-troosting haar ziel verkwikt. Dan kwamen de psal-men los uit haar hart. En met de psalmen soms ook de vragen. Toen ze eens den honderdzeventienden psalm zong: „G o d h e b i k l i e f“, de vraag: Is dat zoo? Héb ik net als de dichter van dien psalm, den HEERE lief? En het blijde antwoord ook: „HEERE, gij weet, dat ik U liefheb“. Maar dit blijde antwoord riep de an-dere vraag op: „hoe dat toch zoo gekomen was“? En toen ging heel het boek van haar leven weer open: het ouderlijk huis, de menschen, waar ze als meisje van veertien in huis gekomen was; hoe de HEERE haar een man beschikt had, die den HEERE vreesde; hoe de snoeren haar waren gevallen in liefelijke plaatsen. HÁár..... terwijl de overigen uit het gezin, waarin ze geboren was, den HEERE niet vreesden. En op ééns zag ze het: daar heeft de HEERE mij uitgehaald. Hij heeft mij..... uitverkoren. Ik heb Hem lief, omdat Hij mij eerst liefgehad heeft.

Ze heeft sindsdien nooit meer over: „het stuk der verkiezing“ getoed. Maar ze heeft er dagelijks den vol-len troost van genoten. En ze heeft de moeiten en noo-den van den dag bij gedragen in het weten, dat den-genen, die God liefhebben alle dingen medewerken ten goede, namelijk dengenen die naar Zijn voor-nemen geroepen zijn.

Toen een verre neef, die nogal wat theologische let-tertjes gegeten heeft, van het geval hoorde, was hij met de rubricering terstond gereed: „S y l l o g i s m u s p r a c t i c u s“, zei hij.

Dat zou zij zoo niet begrepen hebben.

Gelijk hij aan dit practisch syllogisme nog nooit toegekomen was.

Want theologie en geloofskennis blijven, hoe nauw overigens tusschen rechte theologie en geloofskennis het verband moge zijn, toch altoos twee.

D. E. C.

en hij was „wat de eerste Synodes betreft, tot een-zelfde resultaat gekomen“ als hij in het boek van Dr Smilde vond. Maar helaas, juist wat Dr Smilde van die eerste synodes beweerde, sloeg den bal volkomen mis! Die zeiden zoo ongeveer het tegendeel van wat hij meende!

En nu pas bemerkte ik weer zoo'n geweldigen flater in wat Prof. Dijk over het verleden betoogt. Een tijd geleden schreef hij n.l. in „Bouwen en Bewaren“, het synodale meisjesblad, over „de Gereformeerde Ge-zindheid“. Daarin kwam hij van zelf ook te spreken over de „vrijgemaakten“. Hij vertelde de meisjes, dat er in de Gereformeerde kerken van de twintigste jaren de neiging tot Schriftkritiek opkwam en een „ethische“ infectie acuut werd. Gelukkig wisten evenwel de Synodes van 1920 en 1926 deze gevaren te bezweren. Tegen den gevaarlijken subjectivistischen geest kwam gelukkig in de Gereformeerde Kerken een sterke „re-actie“ op. Aanvankelijk werkte die best! Maar zij wakte helaas ook onrust, „omdat lang-beelden „waar-heden“ werden aangevallen en „vaststaande menin-gen“ disputabel gesteld. Ik noem alleen maar de vraag-stukken van het wezen van het genadeverbond, van de verhouding van lichaam en ziel, van de z.g. pluri-formiteit der kerk, van de gemene gratie, van de verhouding Geest en Woord Gods, en jullie begrijpt wel welke reactie ik bedoel. Dit alles gaf wrijving. Sterke wrijving en opschudding ook. Vooral toen er een brochure verscheen (later weer ingetrokken), waarin beweerd werd, dat de kleine kinderen niet voor wedergeboren gehouden moeten worden, maar dat ze het zijn en niet minder toen alom beweerd werd, dat in de prediking tot de gemeente van een zelfonder-zoek naar de staat des menschen (d.i. of ik het eigen-dom van Christus ben) geen sprake mag wezen en ook de z.g. kenmerken in de zelfbeoordeling als con-trahande moesten verdwijnen.

Toen kwamen op kerkeraadsver-gaderingen en in classicale ver-gaderingen protesten los. En dat rumoer drong door tot de Gene-rale Synode van Amsterdam (1938) wier besluit in deze materie de start heeft gevormd van een vlucht die helaas droeve gevolgen heeft gehad.“ (Spatieering van mij C. V.).

Tot zoover Prof. Dijk, onderwijzend de meisjes in de jongste kerkhistorie.

Maar welke zijn de feiten?